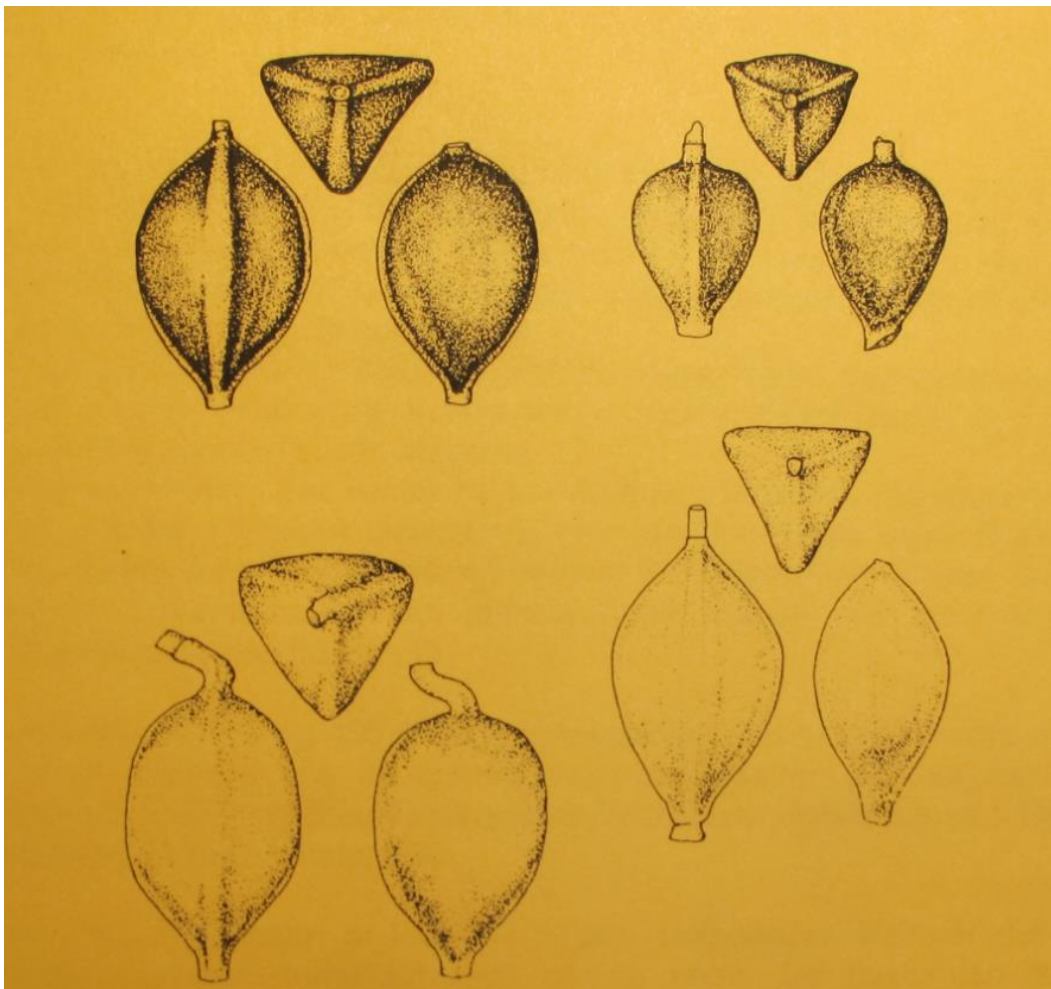

**Arkæobotanisk undersøgelse af materiale
fra ældre bronzealder fra Legård, Thy.**

Peter Steen Henriksen

NNU-rapport nr. 29 (2001)

Arkæobotanisk undersøgelse af materiale fra ældre bronzealder fra Legård, Thy.

Legård THY 3414, (NNU-nr. A8234)

Af: Peter Steen Henriksen, Nationalmuseets Naturvidenskabelige Undersøgelser

Resume:

Der er gennemset 166 floterede prøver fra to hustomter og en række ildgruber fra ældre bronzealder. Makrofossilindholdet er for lille til at begrunde en større arkæobotanisk undersøgelse.

Gennemgangen af materialet fra Hus III peger på at kornbehandling og eller madlavningen foregik i husets østligste rum. Makrofossilindholdet i gruberne peger på, at man har anvendt tørv fra fugtig eng eller mose som brændsel.

Baggrund:

Fra Legård er der indsendt 373 floterede jordprøver fra stolpehuller, båseskillerum, gruber m.m. Prøver fra Hus III, Hus IX samt en række ildgruber er blevet gennemset med henblik på en vurdering af materialets potentiale.

Prøverne indeholder generelt kun få makrofossiler og der er derfor ikke grundlag for en grundigere undersøgelse.

Hus III

Fra Hus III er der gennemset 107 prøver fra stolpehuller, båseskillerum og gruber (se tabel I). Prøverne indeholdt primært sand og recente rødder og alle indeholdt tillige store mængder recente frø. I knapt halvdelen af prøverne var der hverken korn eller ukrudtsfrø og kun lidt trækul. I de resterende prøver var der enkelte kornkerner og ukrudtsfrø. Kun i fem prøver var der mellem 6 og 15 kornkerner.

Kornkernerne var generelt dårligt bevaret, men de fleste kunne dog bestemmes til Byg (*Hordeum vulgare*). Enkelte af disse kunne bestemmes til enten Nøgen Byg (H. v. var. *nudum*) eller Avnklædt Byg (H. v. var. *vulgare*).

I en del af prøverne optræder der kerner fra Hvede-arter (*Triticum*). Størsteparten af disse er formodentligt Emmer (*Triticum dicoccum*), men der kan også være Spelt (*Triticum spelta*) imellem - materialet er dog for dårligt bevaret til at afgøre hvor meget. Den sikreste skelnen mellem *Triticum*-arterne kan ske ud fra aksinternodierne, men der optræder ingen aksdele fra *Triticum* i prøverne fra Hus III.

Bortset fra prøverne 398 E+G og 455 A+B+C optræder der kun et mindre antal ukrudtsfrø i prøverne og disse stammer alle fra typiske mark-ukrudtsarter, primært fra Almindelig Fuglegræs (*Stellaria media*) og Bleg/Fersken/Knudret Pileurt (*Persicaria* sp.). Disse frø er bragt til huset sammen med kornafgrøder.

Af figur 1, der viser fordelingen af kornet i husets stolpehuller, fremgår det at kornet primært optræder i stolpehullerne i husets østlige ende. Da hustomten ikke er en brandtomt må forkulningen af kornkernerne være sket på et ildsted i huset. Der kan være tale om korn forkullet ved et uheld i forbindelse med tørring eller madlavning. Det kan dreje sig om kornkerner, der er fjernet ved rensningen af afgrøden, og som efterfølgende er endt på bålet. Endeligt kan der være tale om tabt korn, der er endt på bålet sammen

med andet opfej fra gulvet. Dette tyder på at håndteringen af kornet og madlavningen er foregået i det østlige rum i huset.

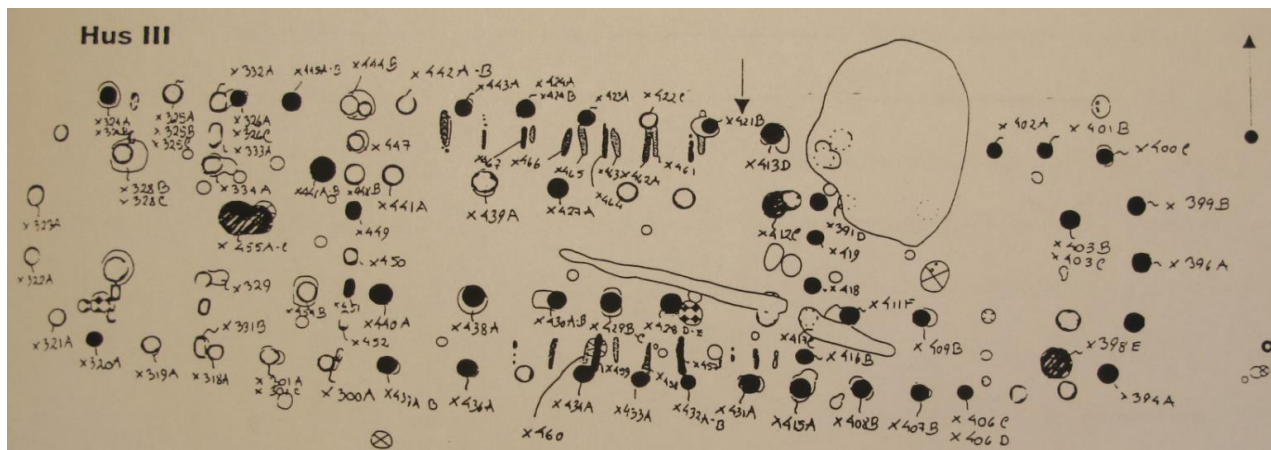

Fig. 1: Fordelingen af prøver med indhold af kornkerner i Hus III, Legård THY 3414. Anlæg, hvori der er fundet korn, er markeret med udfyldt sort signatur.

Prøverne 398 E+G og 455 A+B+C fra gruberne skiller sig markant ud fra de øvrige prøver. Ud over indholdet af lidt korn og de dertil hørende markukrudsfrø er prøverne domineret af frø fra forskellige Star-arter (*Carex*). Der optræder desuden frø fra Kær-Ranunkel (*Ranunculus flammula*) og Siv (*Juncus*). Dette peger på at materialet i gruberne stammer fra fugtig eller våd bund, d.v.s. fugtig eng, mose eller søbred. I prøverne 398 E+G optræder der tillige forkullede rhizomer, d.v.s. underjordiske stængeldele, hvilket i sammenhæng med frøene fra vådbundsplanter kan pege på, at der kan være brændt tørv af i gruben.

Hus IX:

Fra Hus IX er der gennemset 18 prøver fra stolpehuller og båseskallerum (se tabel II). Prøverne indeholdt primært sand og recente rødder og alle indeholdt tillige store mængder recente frø. I to trediedel af prøverne var der hverken korn eller ukrudsfrø og kun lidt trækul. I de resterende prøver var der enkelte kornkerner og ukrudsfrø. Kornkernerne var generelt dårligt bevaret, men enkelte kunne dog bestemmes til Byg (*Hordeum vulgare*) og en Hvide-art (*Triticum* sp.). I prøve nr. 251 var der to aksled fra Emmer (*Triticum dicoccum*). Prøverne indeholdt meget få ukrudsfrø, de fleste var fra Pileurt-arter (*Persicaria* sp.), der er typisk markukrudt.

Ildgruber:

Der er gennemset 41 prøver fra ildgruber (se tabel III). Prøverne indeholdt primært sand og recente rødder og alle indeholdt tillige store mængder recente frø. To tredjedel af gruberne indeholder frø fra Star-arter (*Carex* sp.) og nogle af prøverne indeholder tillige rhizomer og rodknolde. Dette indhold svarer nøje til indholdet i de to gruber fra Hus III og man kan derfor formode at funktionen har været den samme.

I enkelte gruber optræder der en del forkullede kornkerner og frø fra markukrudt. Disse kan stamme fra tørring af korn i gruberne, men det er nok mere sandsynligt, at der er tale om affald enten afbrændt i gruberne eller tilført fra ildsteder i husene.

Bemærkelsesværdigt for anlæg, der er karakteriseret som ildgruber p.g.a. indhold af ildskørnede sten, er at der stort set ikke er trækul fra træ i prøverne. Dette kan som ovenfor nævnt, set i relation til de mange frø fra vådbundsarter, pege på at man har anvendt tørv som brændsel.

Legård, THY 3414, Hus III						TABEL I
Prøvenr.	Mængde	Korn	Aksdele	Ukrudt	Trækul	Andet
	mg.	x=1-5 xx=6-15 xxx=16-50 H=Hordeum v=avnklædt n=nøgen T=Triticum	x=1-5 xx=6-15 xxx=16-50	x=1-5 xx=6-15 xxx=16-50 mu=markukrudt C=Carex-(Star) Rf=Ranunculus flammula J=Juncus-(Siv)	x=lidt, xx=en del xxx=meget	r=recente rødder. s=sand, rc=recente frø
300A	5				x	r,s,rc
301A	30				x	r,s,rc
301C	1					r, rc
318A	3					r, rc
319A	1				x	r, rc
320A	2	xH				r, rc
321A	1					s, rc
322A	2					r, rc
323A	25					r,s,rc
324A	10	x				r, rc
324B	1					r, rc
325A	1					rc
325B	5				x	r,s,rc
325C	1					r, rc
326A	2					s, rc
326C	4	xH			x	s, rc
328B	5				x	r,s,rc
328C	5				x	r,s,rc
329A	5				x	r, rc
330A	4					r, rc
331A	1					r, rc
331B	2					r, rc
332A	1					r, rc
333A	1					r, rc
334A	2					r, rc
391D	1					r, rc
394A	2	xH		x mu	x	r, rc
395A	2	xH				r, rc
396	3	xH				r,s,rc
396A	4	xH, xT		x mu	x	s, rc
398E	4	xH		xx mu, xxx C, xRf	x rhizomer	s, rc
398G	50	xxH, xxT		xxxmu, xxxxC, xRf, xJ	x rhizomer	r,s,rc
399B	1	xH, xT		x mu		r, rc
400C	1	x				r, rc
401B	4	x		x mu	x	r, rc
402A	2	xH				r, rc
403B	1	x		x mu	x	r, rc
403C	3	xH, xT		x mu		r, rc
406C	50	xH, xT		x mu	x	r,s,rc
406D	30	x		xx mu	x	r, rc
407B	5	x		x mu		r, rc
408B	10	xH		x mu	xx	r, rc
409B	2	xH		x mu		r, rc
411F	50	xxH, xT		xx mu	x	r,s,rc
412C	100	xH		xx mu	x	r,s,rc
413C	50	xxH		x mu	x	r,s,rc
413D	10	xxH, xT		xx mu	x	r, rc
415A	10	xT			xx	r, rc
416B	10					r, rc
416B	20	xH, xT				r, rc
417C	50	x		x mu		r,s,rc
418	30	x		x mu		r, rc
419	20	x			x	r,s,rc

Legård, THY 3414, Hus III						TABEL I, fortsat
Prøvenr.	Mængde	Korn	Aksdele	Ukrudt	Trækul	Andet
	mg.	x=1-5 xx=6-15 xxx=16-50 H=Hordeum v=avnkædt n=nøgen T=Triticum	x=1-5 xx=6-15 xxx=16-50	x=1-5 xx=6-15 xxx=16-50 mu=markukrudt C=Carex-(Star) Rf=Ranunculus flammula J=Juncus-(Siv)	x=lidt, xx=en del xxx=meget	r=recente rødder s=sand, rc=recente frø
420	20	xx		xxx mu	x	s, rc
421B	50	xxH		x mu	x	r, rc
422C	50			x mu	x	r, rc
423A	30	xT		x mu		r,s,rc
424A	50	xH		x mu	x	r,s,rc
424B	30	xH, xT		x mu		r,s,rc
427A	4	xH		x mu		r,s,rc
428D	2	xx		x mu		r, rc
428E	4	xH				r, rc
429B	2					r, rc
429C	10	x		x mu		s, rc
430A	50	x		x mu	x	s, rc
430B	2					r,s,rc
431A	200	x				s, rc
432A	50	xH, xT				r, rc
432B	50				x	r,s,rc
433A	50	xH		x mu		r,s,rc
436A	5	x				s, rc
437A	10					r,s,rc
437B	40	x		x mu	x	r,s,rc
438A	50	xHv		x mu		r, rc
439A	15			x mu		r, rc
440A	5	x		x mu	x	r,s,rc
441A	5					r, rc
442A	20					r,s,rc
442B	10			x mu	x	r, rc
443A	20	x				r,s,rc
443B	5	x				s, rc
444B	10					r, rc
445A	15	xH		x mu		s, rc
445B	3					r, rc
446A	20	xHn			x	s, rc
446B	10	x		x mu		s, rc
447	10					r, rc
448	50					r, rc
449	20	xH				s, rc
450	10					s, rc
451	20	xH		x mu		s, rc
452	5					s, rc
454B	2					r, rc
455A	50	xxH		xx mu, xxxx C, x Rf	xxx	s, rc
455B	50	xH		xx mu, xxxx C, x Rf	xx	s, rc
455C	20	xH		x mu, xxxx C	xx	s, rc
457	2	x		x mu		r, rc
458	10					s, rc
459	5	xT				r, rc
460	1					rc
461	2					r, rc
462	5			x mu		s, rc
463	5					r, rc
464	10					r, rc
465	1					r, rc
466	2					r, rc
467	2	xH				r, rc

Legård, THY 3414, Hus IX					TABEL II	
Prøvenr.	Mængde	Korn	Aksdele	Ukrudt	Trækul	Andet
	mg.	x=1-5 xx=6-15 xxx=16-50 H=Hordeum T=Triticum	x=1-5 xx=6-15 xxx=16-50 T=Triticum	x=1-5 xx=6-15 xxx=16-50	x=lidt, xx=en del xxx=meget	r=recente rødder s=sand, rc=recente frø
251	20	xx	xT	x		s, r, rc
256	20					s, r, rc
271	70	x			x	s, r, rc
272	100			x	x	s, r, rc
274	50					s, r, rc
286	20					s, r, rc
289	30	xH, xT		x	x	s, r, rc
317	1					s, r, rc
694	3					s, rc
697	10					r, rc
701	2					r, rc
705	10					r, rc
707A	10	xH		x		r, rc
710A	10					r, rc
710B	5			x		r, rc
711A	50	x				s, r, rc
715	10					s, r, rc
720A	10	xH		x		r, rc

Prøvenr.	Mængde mg.	Korn	Aksdele	Ukrudt	Trækul	Andet
		x=1-5 xx=6-15 xxx=16-50 H=Hordeum v=avnklædt n=nøgen T=Triticum	x=1-5 xx=6-15 xxx=16-50	x=1-5 xx=6-15 xxx=16-50 xxxx=mere end 50 mu=markukrudt C=Carex-(Star) Rf=Ranunculus flammula	x=lidt, xx=en del xxx=meget	r=recente-rødder s=sand rc=recente frø
101J	200	xxxHn xxxT	xx, Emmer	xxx mu xx C	xx	s, rc
101K	100	xxH xxT		xxx mu xx C	x, lidt Lyng	s, r, rc
138B	75	xxH xT		xxx mu xx C	xx, lidt Lyng	s, r, rc
138C	40	xH		x mu, xxx C, Siv	x, lidt Lyng	r, rc
138D	15	xT		xxmu, xx C	x	s, r, rc
230A	5				xx	s, r, rc
252A	15	xH xT		x mu, xxx C	x	r, rc
254	20	xH		xx mu, xxxx C	x	r, rc
262B	20			x mu, xxx C, x Rf	xx	r, rc
264A	40	xT		xx mu, xxx C		s, r, rc
268	15			xx mu, xxxx C, xx Rf	x rhizomer	r, rc
269	5			xx C		r, rc
275	15	x		x mu, xx C	x rhizomer	r, rc
287A	155			x mu, xx C		r, rc
512A	10	xH		xx mu, xxxx C		r, rc
540A	40			x mu	x	r, rc
540B	10					s, r, rc
540C	20			x mu		s, r, rc
583	1					s, rc
585A	20			xxxx C		r, rc
585E	60			xx mu, xxx C		r, rc, opblærede kalkfragm.
591A	20	x		x mu, x C		r, rc
592A	3			x mu, x C		r, rc
592B	10			x C		s, rc, små kalkfragmenter
592C	5					s, r, rc
593A	15	xH		xx mu, x C		s, r, rc
594A	10	x		x mu		s, r, rc
594B	5	xT		x mu, xx C, x Rf		r, rc
596A	5			x græs		r, rc
596B	1					r, rc
599A	150	xxH xxT		xx mu, xx C		r, rc
601A	20			x mu, xx C, X Rf		r, rc
601B	2			x C		r, rc
602A	100	x		xx C	x rodknold	r, rc
602B	10	x		x mu	x rodknold	r, rc
613A	15					r, rc
621A	75	xxx H+T		xx mu, xx C	xx	r, rc
621B	200	xxx H+T		xxxx mu, xxxx C, xxx Rf		s, r, rc
664O	150	xx H+T		xxx mu, xxx C, x Rf + siv		r, rc
676A	10			x mu, x C		s, r, rc
699D	5					r, rc